

DOPRINOS PROF. DR. FIKRETA KARČIĆA RADU INSTITUTA ZA ISLAMSKU TRADICIJU BOŠNJAKA

Sumeja LJEVAKOVIĆ-SUBAŠIĆ
Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka
sumeja.ljevakovic@iitb.ba

Ferid DAUTOVIĆ
Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka
ferid.dautovic@iitb.ba

SAŽETAK: U radu je analiziran doprinos prof. dr. Fikreta Karčića osnivanju Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka, njegovoj revitalizaciji 2013. godine i učešće dr. Karčića u radu Naučnog vijeća Instituta u dva mandata 2013–2021. U radu se posebno akcentira njegov doprinos formuliranju naučnih oblasti Instituta i doprinos općem usmjerenju rada Instituta. Pored toga, analizirano je i učešće dr. Karčića u aktivnostima koje je u proteklom periodu organizirao Institut.

Ključne riječi: Fikret Karčić, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, islamska tradicija Bošnjaka

Doprinos prof. dr. Fikreta Karčića osnivanju i revitalizaciji Instituta

Osnivanju Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka 1. novembra 2008. godine prethodio je naučni skup “Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj i institucije, perspektive” koji je održan 14, 15. i 16. novembra 2007. godine. Prema uvodniku iz zbornika radova s ovog naučnog skupa čiji autor je koordinator za pripremu i organizaciju spomenutog skupa Mehmedalija Hadžić, jedan od članova organizacionog odbora naučnog skupa bio je prof. dr. Fikret Karčić. Osim što je bio član organizacionog odbora, prof. dr. Karčić je uzeo i učešće u ovom naučnom skupu

kroz referat “Islam u sekularnoj državi: primjer Bosne i Hercegovine” ali je, isto tako, dao značajan doprinos diskusiji koja je uslijedila nakon održanih referata učesnika skupa, a što je detaljno zabilježeno u ovom zborniku. (Hadžić, 2008)

Značajno je spomenuti da je prilikom diskusije koja je uslijedila nakon referata izloženih trećeg dana održavanja ovog naučnog skupa, prof. dr. Karčić pokrenuo pitanje istraživanja islamske misli na tlu Bosne i Hercegovine kroz analizu literature koja se o islamu objavljuje na bosanskom jeziku kako bi se osigurao sistemski uvid u to koji autori su zastupljeni i koliko, kakve su reference i u kakvom pravcu se kreću tendencije tumačenja islama u Bosni i Hercegovini. Također,

on je predložio da se pokrenu istraživanja religioznosti Bošnjaka i stepen manifestacije religioznosti kod Bošnjaka. (Hadžić, 2008: 512-513)

Ovaj prijedlog, uz referate drugih učesnika ovog naučnog skupa i njihove prijedloge tokom diskusije, rezultirali su idejom Mehmedalije Hadžića da naučni skup preraste u instituciju koja će nastaviti da kritički razmatra teme i pitanja iz područja islamske tradicije Bošnjaka koje su postavljene i uokvirene pomenutim skupom. Ovaj prijedlog su svi prisutni, uključujući i prof. dr. Fikreta Karčića, svesrdno podržali. Na temeljima naučnog skupa, prijedloga Mehmedalije Hadžića i podrške prisutnih, osnovan je Institut za proučavanje tradicije Bošnjaka.

U narednom periodu Institut je, pod vodstvom Mehmedalije Hadžića, organizirao i drugi naučni skup o islamskoj tradiciji Bošnjaka, pod nazivom “Islamski diskurs u/za Bosnu i Hercegovinu: stanje, perspektive i prioritete.” Svojim učešćem na ovom skupu sa referatom pod naslovom: “Šta bi trebali biti prioritete našeg islamsko-pravnog diskursa?” prof. dr. Karčić podržao je početne aktivnosti Instituta te još jednom dao vrijedan doprinos sagledavanju i njegovanju sadašnjosti i budućnosti tradicije Bošnjaka.

Izravniji i daleko konkretniji doprinos radu Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka prof. dr. Karčić dao je nakon odlaska u penziju prvog v.d. direktora Instituta Mehmedalije Hadžića, kada je prof. Karčić napisao i novoimenovanom Upravnom odboru Instituta za proučavanje tradicije Bošnjaka predočio koncept revitalizacije Instituta.

Prema tom konceptu, prof. Karčić je predlagao da se Institut treba okrenuti istraživanjima iz oblasti tradicije Bošnjaka, a naročito njegove islamske komponente. Pojašnjavajući svoju viziju onoga što bi trebao biti cilj Instituta, on je kazao da je tradicija fenomen koji ima korijene u prošlosti, ali da postoji u sadašnjosti i da je kao takva ona dinamična, da ima stalne i promjenjive elemente. Institut bi, kako je predviđao koncept njegove revitalizacije koji je pripremio prof. Karčić, trebao da postigne da tradicija bude poznata svim članovima bošnjačke zajednice, a ne samo naučnicima i stručnjacima.

Prema njemu, zadaća Instituta bi, ukratko kazano, trebala biti da doprinese izučavanju islamskog elementa tradicije Bošnjaka, njenom dinamičnom razvoju i popularizaciji.

Kada je posrijedi područje kojim se Institut treba baviti, prof. Karčić je predlagao da, osim bavljenja rukopisnom baštinom Bošnjaka, Institut treba da se bavi i religijskom praksom Bošnjaka kroz organizovanje vlastitih istraživanja, kolektivnim sjećanjem kao prošlošću koja formira naše identitete, demografskim procesima

te kulturnom geografijom, odnosno praćenjem varijacija u tradiciji Bošnjaka u različitim dijelovima BiH, regiona i dijaspori.

Budući da je Institutom do 2013. godine rukovodio v. d. direktor, prof. dr. Karčić je u konceptu revitalizacije Instituta napomenuo da je za rad Instituta neophodno da Institut ima stalno zaposlenog direktora, sekretara i stručne saradnike koji bi rukovodili kratkoročnim i dugoročnim naučno-istraživačkim projektima.

Revitalizaciji Instituta prethodilo je imenovanje Upravnog odbora koji je trebao raditi na reaktiviranju rada Instituta. Ubrzo nakon što je u januaru 2013. godine imenovan Upravni odbor Instituta, pokrenuto je pitanje izbora i imenovanja direktora Instituta, promjene naziva Instituta, Pravila Instituta te izbora novih članova Naučnog vijeća Instituta.

Novi direktor je imenovan u septembru 2013. godine. Istog mjeseca naziv Instituta je, na prijedlog Upravnog odbora, promijenjen iz naziva *Institut za proučavanje tradicije Bošnjaka* u *Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka*. Sužavanjem naziva Instituta s proučavanja tradicije Bošnjaka na islamski element tradicije Bošnjaka, fokus Instituta se orijentisao prema onom segmentu koji je od samog osnivanja Instituta bio temeljni i osnovni pravac kojim se Institut trebao kretati u viziji onih koji su se zalagali za njegovo osnivanje. Naime, prilikom rasprave o osnivanju Instituta na 6. sjednici Sabora Islamske zajednice održanoj 1. novembra 2008. godine reisul-ulema dr. Mustafa Cerić je kazao kako je izučavanje islamske tradicije Bošnjaka obaveza koja proističe iz Ustava Islamske zajednice, a naročito je istakao značajnim to što će Institut izučavati hanefijsku i maturidijsku tradiciju koju baštine Bošnjaci muslimani.¹ Vodeći računa o ovom prvobitnom cilju, prof. dr. Fikret Karčić, prilikom pisanja koncepta revitalizacije Instituta, kako je već spomenuto, akcentirao je važnost fokusiranja Instituta na izučavanje islamskog elementa u tradiciji Bošnjaka u njegovom nadolazećem radu.

Utjecaj prof. dr. Karčića na dalji rad Instituta na indirektan način veže se za njegov osvrt na temeljne elemente islamske tradicije Bošnjaka, što je u velikoj mjeri predodredilo segmente naučnoistraživačkog bavljenja Instituta. Naime, poznato je da je sintagma “islamska tradicija Bošnjaka” u javni i intelektualni diskurs Bošnjaka ušla usvajanjem Ustava Islamske zajednice iz 1997. godine. U čl. 4. spomenutog Ustava stoji: “Ustrojstvo organa i ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i njene djelatnosti temelje se na Kur’ani-kerimu i sunnetu Muhammeda alejhi-s-selam, islamskoj tradiciji Bošnjaka i zahtjevima vremena.” Iako je te 1997. godine “islamska tradicija Bošnjaka” postala ustavna kategorija, ona nije dodatno elaborirana kako u Ustavu, tako ni u naučnim tekstovima. Nakon što je u martu 2006. godine Rijaset Islamske zajednice donio *Rezoluciju o ustavnim promjenama i tumačenju islama* te u novembru iste godine *Dodatak Rezoluciji Islamske zajednice o tumačenju islama* kojima se još jednom ponovilo da se institucionalno tumačenje islama u Bosni i Hercegovini temelji na “Kur’anu, Sunnetu i našem bosansko-hercegovačkom iskustvu” te podsjetilo na važnost očuvanja “vjerske i kulturne tradicije muslimana” Bošnjaka (2006: 43-48), javila se potreba da se bosanskohercegovačko iskustvo i elementi koje ono podrazumijeva dodatno elaboriraju. Tako je u decembru 2006. godine dr. Fikret Karčić u *IIN Preporodu* objavio tekst pod naslovom “Šta je to ‘islamska tradicija Bošnjaka’?” (Karčić, 2006: 14-15) U ovom kratkom ali izuzetno sadržajnom tekstu dr. Karčić nudi širok okvir za elaboraciju i definisanje iste. Prema dr. Karčiću, “islamska tradicija Bošnjaka”, zapravo, obuhvata višestoljetno iskustvo življenja Bošnjaka u islamu u okviru različitih društveno-političkih sistema. U

¹ Informacija o ovoj sjednici sabora i diskusija o temi osnivanja Instituta za proučavanje tradicije Bošnjaka je dostupna na: Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini – Raznovrsne diskusije na zasjedanju Sabora IZ-e

skladu s tim, on navodi kako osnovni elementi islamske tradicije Bošnjaka obuhvataju sljedeće:

1. Ehli-sunnetski pravac islama, uključujući maturidijsko učenje u oblasti akaida i hanefijski mezheb u oblasti fikha, te odgovarajuće sufijske redove (tarikate).
2. Pripadanje osmanskoislamskoj kulturnoj zoni.
3. Postojanje elemenata "islamizovane" prakse stanovnika predosmanske Bosne.
4. Tradicija islamskog reformizma (islah) u tumačenju islama.
5. Institucionalizacija islama u obliku Islamske zajednice.
6. Praksa iskazivanja islama u sekularnoj državi.

Prof. dr. Karčić osvrnuo se na svaki od spomenutih elementa "islamske tradicije Bošnjaka", sumirajući u zaključku da: "...islamska tradicija Bošnjaka' nije teorijska konstrukcija već realnost razumijevanja i življenja islama kod ovog naroda u proteklih pet vjekova."

Ovaj tekst prof. dr. Fikreta Karčića uvršten je u knjigu o *Rezoluciji islamske zajednice o tumačenju islama* koja je objavljena 2006. godine, a tematski je presudno utjecao i na temate koji su obrađivani tokom održavanja naučnog skupa o islamskoj tradiciji Bošnjaka 2007. godine o kojem je ranije bilo riječi.

Revitalizacijom Instituta i promjenom njegovog naziva u *Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka* 2013. godine, tekst dr. Fikreta Karčića je aktueliziran, te je, u značajnoj mjeri, preuzeo vodeću ulogu u usmjerenju oblasti djelovanja Instituta u predstojećem periodu.

Pored ovoga, prof. dr. Fikret Karčić nesebičan doprinosu radu Instituta

dao je i prihvatanjem pozicije predsjedavajućeg Naučnog vijeća Instituta, čime je direktno radio na formuliranju naučnoistraživačkih oblasti Instituta.

Rad prof. dr. Karčića u Naučnom vijeću Instituta

Prema odredbama Pravila Instituta, na 4. redovnoj sjednici Upravnog odbora Instituta održanoj 31. oktobra 2013. godine Upravni odbor je donio odluku o imenovanju članova Naučnog vijeća za mandat 2013-2017. godine. Prof. dr. Karčić je imenovan za člana Naučnog vijeća, a na prijedlog direktorice Instituta, na 1. redovnoj sjednici Naučnog vijeća održanoj 28. novembra 2013. godine dr. Karčić je imenovan za predsjedavajućeg Naučnog vijeća Instituta. Ovu funkciju prof. dr. Fikret Karčić obnašao je u dva mandata, od 2013. do 2021. godine.

Kao predsjedavajući NV Instituta dr. Karčić je tokom 1. sjednice Naučnog vijeća predložio da glavni zadatak istraživača na Institutu treba da bude definiranje koncepta islamske tradicije Bošnjaka. Na istoj sjednici on je predložio i to da se Institut fokusira na istraživanje tekstualne tradicije i stvarnosti Bošnjaka. U pojašnjenju, on je kazao da 'tekstualna tradicija' ne podrazumijeva nužno vjerske tekstove te da 'stvarnost Bošnjaka' podrazumijeva religioznost, demografska kretanja, pitanje genocida i sjećanja na genocid. Ovim prijedlozima prof. Karčić udario je temelje naučnim oblastima Instituta koje su na istoj sjednici usvojene od Naučnog vijeća:

1. Koncept islamske tradicije Bošnjaka;
2. Islamski tekstovi – kritičko izdanje djela koja predstavljaju doprinos Bošnjaka islamskim naukama;

3. Religijska praksa Bošnjaka – stepen religioznosti (npr. posjećivanje džamija, mekteba), islam kao element nacionalnog identiteta, stavovi, odnos prema Islamskoj zajednici;
4. Demografski procesi kod Bošnjaka – seobe, popisi stanovništva;
5. Genocid – posljedice, kultura sjećanja, pravda i pomirenje;
6. Bošnjačko okruženje – susreti sa susjedima, stereotipi, autostereotipi, percepcija o "drugima".²

Osim naučnih oblasti Instituta, dr. Karčić je u svojstvu predsjedavajućeg Naučnog vijeća učestvovao u donošenju Pravilnika o izboru u naučna i istraživačka zvanja³; Poslovnika o radu Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka⁴; Poslovnika o radu Naučnog vijeća⁵; te Formulara za izvještaj sa učešća na međunarodnim konferencijama⁶. Također, on je učestvovao u usvajanju planova rada i Izvještaja o radu Instituta u periodu 2014-2021. godine, te je davao smjernice za izbor u zvanja uposlenika Instituta prema Pravilniku koji je usvojen.

Učešće prof. dr. Fikreta Karčića u aktivnostima Instituta

Pored funkcije predsjedavajućeg Naučnog vijeća putem koje je na posredan način učestvovao u kretanju politike djelovanja Instituta, prof. dr. Fikret Karčić je uzeo i neposredno učešće u sljedećim aktivnostima Instituta:

1. 10.9.2019. Na međunarodnoj naučnoj konferenciji "Muslimani Jugoslavije nakon Velikog rata: Sto godina od Mirovnog ugovora iz St. Germaina 1919-2019" imao je izlaganje pod naslovom "Skupštinske

² Vidjeti: Zapisnik sa sjednice Naučnog vijeća Instituta za proučavanje islamske tradicije Bošnjaka održane dana 28.11.2013. g. u 09:30 u VIP Sali Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, br: 18-03-2-52/15.

³ Zapisnik sa sjednice Naučnog vijeća Instituta za proučavanje islamske tradicije

Bošnjaka održane dana 10.11.2014. g. u Sarajevu, br: 18-03-2-54/15.

⁴ Zapisnik sa sjednice Naučnog vijeća Instituta za proučavanje islamske tradicije Bošnjaka održane dana 15.4.2014. g. u Sarajevu, br: 18-03-2-53/15.

⁵ Zapisnik sa II redovne sjednice Naučnog vijeća Instituta za proučavanje

islamske tradicije Bošnjaka održane dana 27.4.2018. g. u Sarajevu, br: 18-03-2-109/19.

⁶ Zapisnik sa sjednice Naučnog vijeća Instituta za proučavanje islamske tradicije Bošnjaka održane dana 27.11.2015. g. u Sarajevu, br: 18-03-2-98/16.

- rasprave o Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca o Ugovoru iz Saint-Germaina” koje je 2020. godine objavljeno u knjizi *Muslimani Jugoslavije nakon Velikog rata*. Sarajevo: Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, str. 81-100.
2. 28.11.2018. Učestvovao je na skupu “100 godina od smrti reisa Mehmeda Teufika Azabagića (1918-2018)”.
3. 21.12.2017. Na međunarodnoj konferenciji “Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: izazovi i odgovori” imao je referat pod naslovom “Islamski preporod u Bosni i Hercegovini 1970-1992: Stanje istraživanja na engleskom jezičkom području” koji je 2018. godine objavljen u knjizi *Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: Izazovi novih tumačenja islama*. Sarajevo: Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, str. 73-78.
4. 21.12.2016. Učestvovao je u radu internog skupa: “Islamska

- zajednica u historiografiji Bosne i Hercegovine: Kako do kvalitetne monografije?”
5. 29.10.2014. Na naučnom skupu “Kaiser i Sultan: Berlinsko-bagdadska i hidžaska željeznica” imao je izlaganje pod naslovom “Kaiser i Sultan: Njemačko-turski odnosi u predvečerje Prvog svjetskog rata” objavljeno 2014. godine u knjizi *Kaiser i Sultan: Berlinsko-bagdadska i hidžaska željeznica*. Sarajevo: Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, str. 13-20.
6. 28.1.2014. Izlagao je na internom skupu “Jedinstveni islamski autoritet u Evropi: izazovi, mogućnosti i perspektive”.
7. 20.1.2010. Izlaganje na skupu “Islamski diskurs u/za BiH: stanje, perspektive i prioritete”. Izlaganje pod naslovom “Šta bi trebali biti prioritete našeg islamsko-pravnog diskursa?” objavljeno je 2011. godine u knjizi *Islamski diskurs u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Institut za proučavanje

tradicije Bošnjaka, FIN i CNS, str. 59-64.

8. 14, 15 i 16.11.2007. Učestvovao je na skupu “Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj, perspektive”. Izlaganje pod naslovom “Islam u sekularnoj državi: primjer Bosne i Hercegovine” objavljeno je 2008. godine u knjizi *Zbornik radova naučnog skupa skup “Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj i institucije, perspektive”*. Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u BiH, str. 423-436.

Umjesto zaključka

Cijeneći sveukupan doprinos radu i djelovanju Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka i izučavanju islamske tradicije Bošnjaka uopće, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka u 2022. godini prof. dr. Fikretu Karčiću dodijelio je posthumno nagradu *Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka za naučnoistraživački rad “Mehmed Mejlija Guraniya”*, koja je njegovoj porodici uručena 22. novembra 2022. godine.

Literatura

Arhiv Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka.
Karčić, Fikret (2006). “Šta je to ‘islamska tradicija Bošnjaka?’”, *IIN Preporod*, br. 23/841, str. 14-15.

Hadžić, Mehmedalija (2008). *Zbornik radova naučnog skupa skup “Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj i institucije, perspektive”*. Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u BiH.

Islamska zajednica u BiH (2006). *Rezolucija Islamske zajednice u BiH o tumačenju islama i drugi tekstovi*. Sarajevo: El-Kalem.

الموجز

سمية ليفاكوفيتش سوباشيتش

فريد داوتوفيتش

إسهامات الأستاذ الدكتور فكريت كارتشيتش في عمل معهد التراث الإسلامي عند البشائقة

يقدم هذا المقال تحليلاً لإسهامات الأستاذ الدكتور فكريت كارتشيتش في تأسيس معهد التراث الإسلامي عند البشائقة، وإحيائه سنة ٢٠١٢م، ومشاركة د. كارتشيتش في عمل المجلس العلمي للمعهد في فترتين بين عامي ٢٠١٢-٢٠٢١م. ويركز المقال بشكل خاص على إسهامه في صياغة المجالات العلمية في المعهد وإسهامه في تحديد توجهات العمل في المعهد. وإلى جانب ذلك، يقدم المقال تحليلاً للأنشطة التي نظمها المعهد في الفترة الماضية.

الكلمات الرئيسية: فكريت كارتشيتش، معهد التراث الإسلامي عند البشائقة، التراث الإسلامي عند البشائقة.

Summary

PROFESSOR DR. FIKRETA KARČIĆ'S CONTRIBUTION TO THE WORK OF THE INSTITUTE FOR THE ISLAMIC TRADITION OF BOSNIACS

This article analyses the legacy of Professor Dr. Fikret Karčić at the Institute for the Islamic Tradition of Bosniacs. He contributed his efforts to its foundation as well as to its revitalization in the year 2013 and actively participated in the functioning of its Scientific Council in two tenures in the period 2013-2021. The article focuses on his contribution to the formation of scientific departments of the Institute and to the general orientation of the functioning of the institute. The participation of Professor Karčić in the activities organized by the Institute is also analyzed here.

Keywords: Fikret Karčić, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, islamska tradicija Bošnjaka